

Wychodzi codziennie oprócz niedziel i świąt uroczystych w Drukarni Stanisława Gieszkowskiego.

№ 34.

Kwartalnie kosztuje złr. 4 Konw. Mon. miesięcznie złotych sześć.

SOBOTA 12 Lutego 1848 roku.

OBSERWACYE METEOROLOGICZNE.

Dzien godzina	Bar. do 0° R. w miar. paryż.	Stop. ciepła podt. Reau.	Psycho- metr	Wiatr	Stan Atmosfery	Zjawiska napowietrzne i różne uwagi.
10 6 27	10. 82	- 4,	21	39	Wschodni słaby	Pogoda z Chmurami
2	9. 11	- 3,	62	31	PPi. Wschodni „	„ „ „ Deszcz
10	9 33	- 1.	21	57	Wschodni „	„ „ „

Wiadomości krajowe.

KRAKÓW.

Towarzystwo Drogi żelaznej Krakowsko-Górno-Szląskiej.

Zapraszamy PP. Akcyonaryuszów na Zgromadzenie Ogólne Nadzwyczajne,

które na dniu 28 Lutego r. b. o godzinie 3ej zpołudnia w Dworcu Krakowskim odbędzie się

Po udzieleniu sprawozdania o stanie przedsiębiorstwa, następujące przedmioty wzięte będą pod naradę i decyzję:

1. Ustanowienie summy, potrzebnej do zupełnego zaopatrzenia kolei, powiększenia narzędzi ruchomych i zapłacenia procentów za rok 1847, niemniej i sposobu zebrania tejsze.
2. Rozstrzygnięcie podań o zniesienie kar umownych i o restytucye przeciw prekluzji arkuszy kwitowych i akcyj.
3. Orzeczenie, czyli według stanu przedsiębiorstwa §. 23. Stat. Tow. zastosowany, i pierwsze Zgromadzenie Ogólne Zwyczajne zwołanem być może.
4. Rozstrzygnięcie wniosku niektórych akcyonaryuszów o wydzierżawienie, a innych o sprzedanie kolei i ułożenie ewentualne warunków, tak dzierżawy jako też sprzedaży.

Według §. 27. Stat. Tow. PP. Akcyonaryusze chcący znajdować się w Zgromadzeniu Ogólnem, zechcą najdalej do 26 Lutego r. b. akcje swe w Biórze Towarzystwa w Wrocławiu (w gmachu Dyrekcji Tow. Kolei Górno-Szląskiej), a do 27go Lutego w Biórze Towarzystwa w Krakowie złożyć, lub wykazać się w sposób Dyrekcya zaspakajający, iż takowe w skazanem przez siebie miejscu złożyli, i jednocześnie oddać w dwóch exemplarzach podpisaną przez siebie konsygnacyą obejmującą numera posiadanych przez siebie akcyj, z których jeden pozostanie, a drugi opatrzony pieczęcią Towarzy-

stwa i wzmianką o liczbie służących im krések, odbiorą jako kartę wejścia w Zgromadzenie.

Nieobecni, według §. 28 Stat. Tow. mogą być zastąpionymi przez pełnomocników wybranych z pomiędzy innych akcyonaryuszów, a kaźden pełnomocnik winien jest, wykazać się pełnomocnictwem udzielonem na piśmie, i dopełnionem legitymacyą pełnomocdawcy.

Wrocław i Kraków dnia 1 Lutego 1848 r.

Dyrektorium

Towarzystwa Drogi żelaznej Krakowsko-Górno-Szląskiej.

(1r.)

Ponieważ w Gazecie Pruskiej Stanu, a później w Gazecie Krakowskiej umieszczony artykuł o konfiskacie dóbr na Litwie, — przez też Gazetę Pruską zostaje dziś odwołany, — przeto i Redakcyja Gazety Krakowskiej takowy niniejszém odwołuje.

Wiadomości zagraniczne.

— Paryż 1 Lutego. —

Sir Stratford Canning odbył dwie narady z p. Guizot w ministeryum spraw zewnetrznych.

Rząd francuzki postanowił w udzielaniu paszportów do Włoch postępować jak najostrożniej, a wszystkie osoby podejrzane mają być zatrzymywane na granicy, ażeby zapobiedz udziałowi, jaki takowe mogłyby mieć w powstaniu włoskiem. *Journal des Débats* wykazuje, że renty nasze i akcje coraz wyżej idą, zkad tuszemy sobie, że dla nas wynikną błogie skutki. Zdaje się, że to po raz pierwszy dopiero otworzyliśmy oczy na pocieszające a szczęśliwe wypadki świeżej daty.

W Monitorze czytamy wykaz porównawczy dla wchodowego i wychodowego w ostatnich trzech latach. W r. 1847 cło wchodowe wynosiło 134 mil. fr., co w porównaniu z latami 1845 i 1846 czyni wypadek przewyżki 19 milionów przeciw 17 milionom.

— Rzym 23 Stycznia. —

Pytanie dotyczące się kolej żelaznych przedsta-

wione było na posiedzeniu rady głównej, która ma zatwierdzić zaprowadzenie takowej na głównym gościu Ceperno i Civita Vecchia. Ma tu przybyć nowo mianowany sekretarz stanu kardynał Bonfanti. Pierwszy projekt jaki mu przedłożony będzie ma być o publikowaniu akt rady stanu.

— *Turyń 29 Stycznia.* —

Dotychczasowy poseł Sardyński przy dworze Petersburskim hrabia Colobiano nie powróci na miejsce dawnego swego przeznaczenia, lecz udasię w tymże samym charakterze do Neapolu. Hrabia Montalto zajmie jego miejsce w Petersburgu.

Rada państwa w królestwie Sardynii na mocy listu królewskiego z dnia 20 Stycznia zwołana jest na dzień 15 Marca r. b.

Biega pogłoska, że władzom urzędowym tak w wielu miejscach naszego kraju, jako i w stolicy Lombardyi miała wpaść w ręce znaczna liczba skrzyń z Szwajcaryi napełnionych sztyletami.

— *Konstantynopol 5 Stycznia.* —

Wypadki cholery niezmiernie się powiększyły, szczególnie po zmianie temperatury. Mieliśmy bowiem przez długi czas zimno dość mocne, które się w wilgotne zupełnie powietrze zamieniło, utrzymywane topnięciem śniegów i częstymi deszczami. Najwięcej ucierpieli żydzi, mieszkający w Kuskindszink na azyatyckim brzegu Bosforu, co taki postrach na nich rzuciło, że wszyscy przenieśli się w części miasta przez ich współwyznawców zamieszkane Szass-Key i Balat, jakkolwiek i tu daleko więcej padało ludzi na cholere jak w innych częściach miasta. W tej stolicy, gdzie na wszystkich ulicach miasta panuje zaniedbanie czystości, o jakim w miastach Europy nie ma pojęcia, ulice przez żydów zamieszkane są jeszcze najbrudniejszemi.

Codziennie spodziewają się tutaj nuncyusza papieżkiego z misją nadzwyczajną. Porta najęła cały Hôtel de France na małym cmentarzu, należący do pierwszych hotelów w Pera i przeznaczyła na mieszkanie dla nuncyatury, płaci za to miesięcznie właścicielowi 30,000 piastrow (12,000 złp.) za mieszkanie i stół dla poselstwa. Od dni kilku codziennie śniadanie i obiad zupełny wnoszą do pokoiów, jak gdyby spodziewane poselstwo już tutaj się znajdowało. Ta uprzejmość prawdziwie wschodnia jest odpowiedzią na łaskawe nader przyjęcie Szekib Effendego, posła nadzwyczajnego sułtana do Papieża w roku zeszłym.

— *Dnia 17 Stycznia.* —

Cały Konstantynopol głównie zajmuje się przybyciem tutaj nuncyusza apostolskiego, Mre Ferriera. Rząd najął dla poselstwa pyszny hotel w Pera i mnóstwo powozów i statków jest gotowych na rozkazy posła i orszaku. Na mistrza ceremoniiznaczono przez szególną względność, znakomitego urzędnika Porty, katolika armeńskiego. Sułtan pragnie, by nuncyusza przyjęto w sposób sardeczny i świetny zarazem i niepodobna opisać, jak to postępowanie dobre wrażenie uczyniło na wszystkich klasach, albowiem Pius IX. jest nader popularnym w Turcyi, nie tylko pomiędzy katolikami ale pomiędzy chrześcijanami innych wyznań. Nie ma nawet mowy o owym fanatyzmie tureckim, nieubłaganym i nieprzepartym, jak go przed kilku laty nazywano. To prawda, że dziś sułtan sam kieruje sprawami pań-

stwa, silną dłońią dzierży sztandar postępu i nie-pozwoliłby, ażeby ministrowie w czem kolwie zboczyli z drogi im naznaczonej.

Z Albanii i Kurdystanu otrzymujemy tutaj bardzo dobre wiadomości; ludność chrześcijańska Kurdystanu przesłała Porcie adres dziękczynny, za pomoc daną przez armię sułtana i za instrukcyę łaskawą, jakie dało jenerałom. Sułtan, któremu odczytano ten list, kazał odpowiedzieć im, że wszyscy poddani mają równe prawo do jego miłości a w wszystkich cierpieniach znajduj w nim dobrotliwego ojca. Upadek Chosrew paszy utwierdził gabinet; dymisyonowany pasza stał się głównym ogniskiem wszystkich intryg. Gabinet jest dziś silniejszym jak kiedy. Ali Effendi otrzymał tytuł paszy i stopień Muszyra. Wiele jednak należy zrobić jeszcze, Turcyja potrzebuje budowy dróg, a wychowanie publiczne zastosowania ostatniego prawa, które jest doskonałym; dobre wypadki zyskane w szkołach konstantynopolińskich zachęcają rząd do wytrwania. Pierwszy krok został zrobiony a potrzeba kształcenia staje się ogólną. Co za różnica z tem, co się działo przed laty kilkoma. Kilka-kaset rodzin greckich, powiększłej części rolników, którzy kiedyś wyemigrowali, wróciło teraz do kraju, rząd dał im grunta; co zaś do jenerałów Grivas, Griziottis i innych, którzy chcieli służyć w wojsku tureckim, rząd ich ofiary nie przyjął i kazał ich oddalić w głąb kraju, by nie zakłócali stosunków dobrego sąsiedztwa. Herb grecki znowu został zawieszonym nad kancelaryą poselstwa.

P. S. Otrzymało tutaj wiadomość, że nuncyusz papieżki, którego oczekiwano tutaj od dni dziesięciu, wsiadł na fregatę parową *Tripoli* w Civita Vecchia 20 grudnia, że silna burza, uszkodziwszy okręt, zmusiła go zawinąć do przystani Neapolu, gdzie zabawi dni kilka dla naprawy. Przybycia nuncyusza spodziewają się w końcu przyszłego tygodnia.

Rozmaitości.

O przemyśle w Czechach.

Przemysł czeski dobiegł wysokiego stopnia rozkwitu i może śmiało iść w zawody ze wszystkimi na stałym lądzie Europy, niektóre zaś rękodzielnie, w dokładności wyrobów, przewyższają zagraniczne. Wschodnia część kraju po największej części zaludnioną jest tkaczami. Tak np. u stóp gór kerkonoskich (Riesengebirge) prócz machin, liczą 55,000 tkaczy, 3000 blicharzy i 400,000 robotników zajmujących się przędzeniem, razem więc blisko 460 tysięcy pracowników zajętych wyrobami płóciennymi. Wykazy statystyczne z r. 1845 przedstawiają 114 fabryk papieru, 77 przedalni i zakładów wyrobów bawełnianych i 87 farbiarni. Głównym miastem sukienników i fabrykantów płótna jest Liberec (Reichenberg). Nie wdając się w wyliczanie mnogich kuźnic żelaza, wspomnimy o znakomitych fabrykach szkła czeskiego, które rozchodzi się po wszystkich częściach świata. Wedle ostatniego wyroku czasopisma towarzystwa przemysłowego w 1844

roku, 22,000 centnarów szkła czeskiego wyszło za granicę. Kryształy czeskie tylko z angielskiemi mogą się równać. W całym cesarstwie austriackim najważniejsze fabryki cukru są czeskie. Główne miasta handlowe oprócz Pragi są: Pilzno, Czeska Lipa, Rumburg, Liberec, Hajda, Cheb, (Eger) i Budziejowice. Wszystkie te miasta tak między sobą jak z Pragą połączone są bitemi drogami, które powysadzane są drzewami owocowemi. Pierwszą koleją żelazną na stałym lądzie Europy, utworzono r. 1825 w Czechach z Budziejowic do Linc. W ostatnich latach spostrzegamy szybki wzrost ludności. Roku 1842 liczone 4,205,000 mieszkańców, we 2 lata później ilość ta dobiegła liczby 4,457,600. Cała ta ludność zamieszkuje 286 miast, 279 miasteczek i 12,053 wiosek. Na 948 milach czworobocz., stosunkowo tylko w niektórych prowincjach niderlandzkich spolykamy taki natłok mieszkańców. Lud czeski, jakkolwiek pojętny i pracowity, przecież z własnej ziemi wyżywić się nie może, każdego więc roku massy muzykantów, ogrodników, strzelców, leśniczych i t. p. dla zarobku opuszczają Czechy. Rolnictwo, rękodzielnictwo i górnictwo czeskie zastępują na osobne obszerne dzieło; tu podajemy tylko ostateczne wypadki, o ile takowe mogą namposłużyć do wyrobienia pojęcia o zasobach materyalnych tego kraju.

O DOCHODACH

KRÓLA STANISŁAWA AUGUSTA.

Prawo polityczne polskie nie znało nigdy wyrazów: *Lista cywilna* i *budget*. Państwo nie potrzebowało nigdy na siebie wielkichłożyć wydatków. Mieli panowie obszerne dobra, które im wystarczały na utrzymanie. Miał król ogromne dobra, co były własnością korony, a służyły mu na opędzenie potrzeb, na blask dworu, na utrzymanie jego świetności i powagi. Z tych dóbr, własności korony, jedne były wyznaczone li tylko dla króla, drugie były nagrodą zasłużonych. Ztąd pierwsze nazywały się *dobrami stołowemi*, drugie *Królewskimi*, *Starostwami*. Był to zapewne dość dziwny sposób gospodarowania, zamienić tyle ziemi pięknej i urodzajnej w starostwa. Król te ziemie, te starostwa rozdawał panom i szlachcie, w nagrodę cnoty, mężstwa albo zasługi. Ale obdarowani posiadali na czas krótki nadane sobie ziemie: do śmierci tylko. Ztąd każdy z nich, chciał co najwięcej przez ciąg swojego życia wyciągnąć korzyści ze starostwa, niedbając wcale o uprawę ziemi, o polepszenie gruntu, o wynalezienie nowego źródła dochodów; każdy myślał tylko o tém, jakby ostatni grosz z téj ziemi wycisnąć. Zjawilo się i gorsze zle jeszcze. Nie jeden magnat starał się o to, żeby starostwa jego, przechodziły na synów. Ztąd frymarki i kupczenie rzeczą publiczną. Dzieci, co miały pięć, sześć lat były już starostami, nosiły tytuł. Były i takie, co rodząc się na świat, już zyskiwały dla siebie królewskizynny i obszerne ziemie, dla zasług ojca, przez intrygę wuja, przez dobrowolne ustąpienie stryjów lub braci.

Dobra stołowe królewskie oddawane były pod zarząd podskarbiów nadwornych, a zawsze pod je-

dnym zostając rządem, nie traciły nie ani na ilości ani na jakości. Jeden podskarbi był oszczędniejszy od drugiego, jeden więcej umiał gospodarować jak drugi, ale dobra zawsze zostawały też same. Potrzeba było ustawy żeby część dóbr jakich, albo sprzedać, albo zamienić na inne. A starostwa coraz upadały niżej pod każdym względem. Tu każdy niszczył, wybierał, saczył, nikt nie myślał o tém, żeby naprawić, zbudować.

Dobra stołowe królewskie były tak wielkie, tak liczne, że król nie potrzebował ustanowienia *listy cywilnej*. Miał on prócz tego i inne dochody. Żupy Wielickie dostarczały mu także niemałych dochodów. Ztąd król był bogaty, bogatszy od wielu królów. Nie wolno nawet było nabywać dóbr stołowych na własność prywatną. Wielkie o to były skargi, że królowa Konstancya, żona Zygmunta IIIgo, kupiła od Komorowskich hrabstwo Żywieckie. Żadna królowa nie troszczyła się o własną oprawę. Miała każda tyle, że jej wystarczało aż na zbyt. A jednak mimo, to, nie raz Rzeczpospolita płaciła długie królewskie, np. Władysława IV. Za to inni, np. Sobieski, żona jego, Marya Kazimira, robili majątki.

Stanisław August wstąpił na tron bardzo młodo, bo w 32 roku życia i za niego zmienił się ten skład rzeczy. Ojciec jego był człowiekiem zasługi, wielkiego serca i dzielnej prawicy. Ale Stanisław August w młodym wieku już doświadczył wszystkiego. Ojciec jego nie był bogaty. Po matce, także nie wiele odziedziczył; nie miał przeto skarbow dostatecznych na pokrycie niezmiernych wydatków swoich.

Naszym zamiarem jest zwrócić uwagę czytających na dochody króla Stanisława Augusta.

Nie możemy z pewnością powiedzieć, ile wynosiły dochody królewskie z dóbr stołowych w roku 1763. To pewna, że dochodziły do kilku milionów w złotych. Że często zachodziły graniczne spory właścicieli prywatnych z komisarzami królewskimi, korona chcąc w przyszłości temu zapobiedz, nakazała rozpoznanie sprawy na miejscu i w tym celu poleciła rozgraniczenie dóbr w kilku miejscach. Naśladowała ją w tym względzie i Litwa, bo także nakazała rozgraniczenie dóbr dziedzicznych Łyskowa i Niedźwiadka z dzierzawą królewską, Nowy Dwór zwaną i delegowała na grunt komisarzy. Zdarzyło się wtedy właśnie, że bardzo intratna ekonomia Szawelska, zostawała sposobem zastawu w rękach xięcia Karola Radziwiłła, Wdy Wil. Xzedał 600,000 zł. Podskarbiemu Flemmingowi na potrzeby króla a za to dostał Szawel do czasu. Litwa nakazywała uchwałą swoją Podskarbiem, zaspokoić xięcia i wykupić Szawel.

Wynaleziono dla Stanisława jeszcze nowe źródła dochodów królewskich. Był dawny zwyczaj, że panowie i właściciele ziemscy stanowili samowolnie cła po dobrach swoich i wyciągali to na swoich mostach, to na drogach od przejeżdżających podatek, który płynął do ich kieszeni. Ztąd nadzwyczajna rozmaitość: tu trzeba było płacić, tam się darmo jechało i kupiec prowadzący towar przez kawał kraju, nigdy przewidzieć nie mógł, ile go ta sama przewózka będzie kosztowała. Teraz pokasowano te wszystkie cła prywatne, a postanowiono

cia jeneralne. na rzecz skarbu publicznego. Kommissya skarbowa miała w tym celu ułożyć taryfę pobierania opłaty. Rozciągnięto powinność opłaty cła na wszystkich bez wyjątku; a kommissya skarbowa kazała pobierać od łasztu zboża zebranego na własnym gruncie po 2 zł. Wspominamy tu dla tego o ustanowieniu cła, że nie długo całe to nowe źródło dochodu oddano obranemu już królowi.

Stanisław August został królem 7go. września 1764 roku. Wyznaczono zaraz kommissarzy do ułożenia paktów konwentów i jakby naumyślnie, dużo w nich obiecano królowi. Zezwolono naprzód nabyć dobra w Koronie w Litwie za 15 milionów zł. z ostrzeżeniem, że dziedzictwo tych włości prywatnych króla, przejdzie li tylko na jego potomków pci mezkiej. Ale Stanisław biedny, ubogi, bez majątku, jakże mógł skupywać dobra za 15 milionów? A co się tyczy dóbr stołowych, obwarowano w paktach, że król nie ma prawa przyczyniać Ekonomii, że włości oderwane (avulsa) od dóbr stołowych ma król odzyskać, przywilejami nowych takich nabytków nie obowiązywać. Prócz dochodów ogromnych z dóbr stołowych, pakta zastrzegły jeszcze królowi intratę z poczt, a to stanowiło także kilka milionów. Obiecano za to tak pocztę urządzić, żeby obywatele mieli z nich wygodę. Przypomniano sobie narazcie i stare summy Neapolitańskie. W paktach upoważniono króla by starał się o wydostanie tych summ Neapolitańskich, a za to wszelkie z nich korzyści ustępowały Stany na dożywocie Poniatowskiemu. Nic nie odzyskał Stanisław August z tych summ bo się wcale o wydobywanie ich nie starał.

Król nowy żadnych narodowi nie czynił obietnic. Stołak Lit, stracił wszystko co miał. Mieszkał sobie na Krakowskim-Przedmieściu, zaraz o-

bok Kazimierowskiego pałacu, bez dworu, bez służby. Obrany królem musiał się przeciw pokazać, błysnąć dostatkami przed oczami, a nie było za co. I stany wiedziały dobrze o tem. Uchwaliły więc, że koronacja ma się odbyć na ten jeden raz w Warszawie, nie w Krakowie, bo nowy król nie miał czem zastąpić kosztów nie dalekiej podróży; odbyła się więc ta uroczystość w Warszawie 25 listopada 1764 r. Całą wystawność tego aktu, zastąpili z kieszeni swojej wujowie króla. Potem sejm koronacyjny wyznaczył Stanisławowi 300,000 zł. na zaspokojenie pierwszych jego potrzeb: było to oczywiście wsparcie, a postępując dalej w pracy około urządzenia dochodów królewskich ustanowił aby Stanisław wyznaczył kommissyę do dóbr stołowych w koronie i Litwie, *cum plenaria facultate praecia appellatione*. Kommissya miała prawo rozpoznać intraty, prawa i przywileje miast, mogła kasować przywileje, co wyszło tylko z pokojową, prywatną króla pieczęcią i odzyskiwać *avulsa*. Uwolnił sejm dobra stołowe od lustracji i wszelkich podatków, postanowił, że rzadcy ich albo dozorecy do grodów i trybunałów *ex re* dóbr pociągani nie będą. jak tego wymagało prawo z roku 1717. Król ze swojej strony przyrzekł, że nie wyda żadnych przywilejów na uszczuplenie intrat stołowych. (D. c. n.)

PRZYJECHALI DO KRAKOWA

Od dnia 10 do dnia 11 Lutego.

Pieniążek Marcelli ob., Trembecki Józef, z Galicyi.

Wyjechali z Krakowa.

Trembecki Józef, do Galicyi.

Doniesienia Urzędowe.

Ner 131.

CESARSKO KRÓLEWSKI TRYBUNAŁ

Miasta Krakowa i Jego Okregu.

Wskutek prośby p. Józefa Adama dwojga imion Otowskiego o przyznanie mu na zasadzie testamentu ś. p. Tekli Otowskiej matki jego, spadku po tejże, a mianowicie summy złp 9500 z większej 24,000 złp. kamienicę No. 83 w gminie VI położoną na rzecz zmarłej obciążających — i następnie o przepisaniu tytułu własności do pomienionego spadku w księgach hipotecznych na rzecz Wgo Leona i Józefy Razińskich małżonków, jako nim przez podającego obdarowanych. — Trybunał po wysłuchaniu wniosku C. K. Prokuratora, na zasadzie Art. 12 ustawy Hipotecznej z r. 1844 wzywa mających prawa do pomienionego spadku, aby takowe w terminie miesiący trzech przedstawili — w razie bowiem przeciwnym spadek rzeczony Leonowi i Józefie Razińskim przyznany zostanie.

Kraków dnia 13 Stycznia 1848 r.

Sędzia Prezydujący

J. Czernicki.

(3r.)

Z Sekretarz P. Burzyński.

Ner 8314.

CESARSKO KRÓLEWSKI TRYBUNAŁ

Miasta Krakowa i Jego Okregu.

Wskutek prośby successorów ś. p. Błażeja Chalby z Chalnińskiego, wniesionej, o przyznanie im spadku po tymże Błażeju Chalbie pozostałego, z trzech zagonów gruntu na Czarniej Wsi przy Krakowie liczbą kadastru 57 oznaczonych składającego się. — C. K. Trybunał po wysłuchaniu wniosku C. K. Prokuratora na zasadzie Art. 12 ustawy Hipotecznej z roku 1844 wzywa wszystkich prawa do spadku tego mieć mogących, aby się z takowemi w terminie trzech miesięcy do Trybunału zgłosili, w razie bowiem przeciwnym po upływie tego terminu, spadek rzeczony zgłaszającym się successorom przyznany zostanie.

Kraków dnia 29 Grudnia 1847 r.

Sędzia Prezydujący

J. Czernicki.

(3r.)

Z Sekretarz P. Burzyński.